

Balla Bálint–Szöllősy Pál (szerk.) *50 év. 1956–2006*

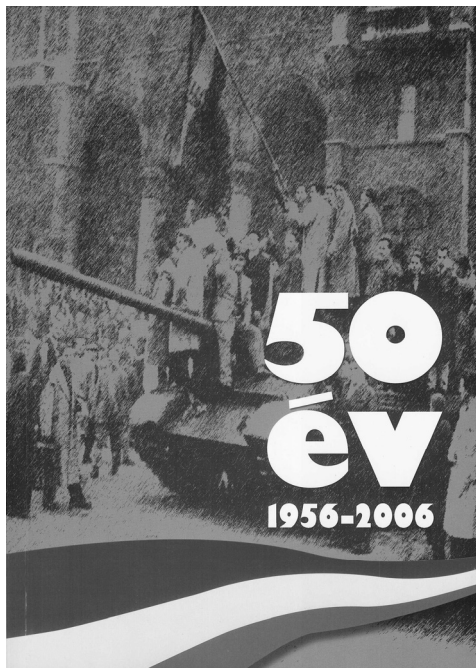
Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Basel–Budapest, 2006.

„...Egy nemzetben is van valami, ami több állampolgárai egyéni attitűdjeinek összességénél” – írja L. Newbiggin, a világszerte elismert teológiai professzor, brit egyházfő –, majd így folytatja: „ez a »valami« láthatatlan, nem lehet a térben elhelyezni, mégis valóságos, rettenetesen valóságos.”

Az 1956-os forradalom ilyen szellemi hatalmasságok létét tette keservesen tapinthatóvá. Emberen túli erőkben gyökerezett, ezért van az, hogy mind a mai napig álomszerűen hat, amiből ötven év után sem lehet felébredni. Több volt, mint vakmerő kísérlet egy nyilvánvaló fizikai túlerővel szemben. Több volt, mint belátás alapján vállalt mikro- és makrotársadalmi konszenzus. Benne az Igazság mutatkozott be röpké időre, hogy két madárként vagy csodaszarvasként (?) vonzzon maga után heroikus hétköznapi küzdelmek és mártírium árán is. Létét megmutatta, de nem maradhatott. Nyomait viszont letagadhatatlanul itt hagyta: az érte hozott, megalkuvást nem ismerő áldozatokban, a külföldre bujdosott fiúnak rejtjelesen megírt üzenetben: „Veszprémi barátodat felakasztották”, a kétszer is átszabott lódenkabátban, hogy a divatok változását túlélve, viselőjét örök értékekre emlékeztesse: a szolidaritásra és a szabadságra. Ezekről tanúskodik az EPMSZ kiadásában megjelent *50 év c. könyv*.

Az emlékezőkkel együtt éljük át a forradalom napjait, akár éltünk már akkor, akár nem. Velük együtt reménykedünk, s velük siratjuk temetetlen halottunkat: a szabadságot. Velük kapjuk magunkhoz a személyzeti osztályokon őrzött személyes káderiratokat, miközben az Országos Le-

váltár égbe csapó lángjaiban füstté válni látjuk az elmúlt évtized gaztetteinek perdöntő bizonyítékait. Fültanúi vagyunk, hogyan születik egy koncepció per ítélete, s örülünk, hogy megismerhetjük „Csicsót”, aki a Generalisszimusz nyakába akasztotta a kötelet. Együtt cipeljük a két pesti sráccal a szovjet hősi emlékműről levert repülő a Lánchídra, hogy ott a Dunába dobjuk, és összeszorul a torunk, hogy a várból letekintve máris orosz harckocsikat és őrszemeket látunk minden forgalmi csomóponton. És a másnapi matematika dolgozat ellenére is ott maradunk az esti tömegben a Parlament előtt október 23-án, nem csak azért, mert érezzük, hogy igaza van az atyáskodó hangon mellettünk megszólaló munkásembernek: „nem lesz holnap iskola, öcsi!”, hanem azért is, mert érezzük, hogy

ez a nap történelmi sorsforduló lehet. Aztán nekivágunk a határnak, sebesülten vagy épen, egyedül vagy családosan, még tétován keressük helyünket a menekült-táborokban, de onnan visszafordulunk. Ott elengedjük őket: a könyv szerzőit, hogy folytassák számunkra rejtett útjukat egyetemek iskolapadjaiba és katedráira, tudós műhelyekbe, testvéregyházakba, új családokba, mi pedig itt élünk tovább, ahogy lehet.

A Kárpátok koszorújában élő magyarság színe-java egyként kelt föl a monsterrum szörnny, a diktatúra ellen, hogy majd osztozzon egymás szenvedéseiben is. Ennek is szép igazolása e kötet. Világossá válik belőle, hogy a környező országok hatalmi elitjének közös vonása volt, hogy egyformán nagyon félték, s egymáshoz fordultak, hogy összehangoltan, de a helyenként leghatékonyabb eszközökkel buktassák meg a magyar forradalmat. A propagandagépezet nagymesterei jól tudták, hogy amikor Gerő Ernő itthon huli-gánnak nevezte a tüntető ifjúságot, az Erdélyben úgy értelmezendő, hogy fasiszta-horthysta-revizionista, Felvidéken úgy, hogy „kollektíve bűnös,” Kárpátalján úgy, hogy „szovjetellenes, burzsoá nacionalista.” Értsd: magyar – egyként eltaposandó.

Erdélyben az állambiztonsági szerveket teljes készenlétebe helyezték, az egyetemi központokat különleges megfigyelés alá vonták, majd az október 26-i KB ülés után hangulatjavító intézkedésekkel: élelmiszerellátás látványos javításával, fizetések és egyéb állami kötelezettségek azonnali folyósításával keresték a nép kegyeit. A határ, az ifjúság és az értelmiség – beleértve lelkipásztorokat, teológusokat és teológiai tanárokat – kiemelt „kockázati tényezőt” jelentettek. A határokat lezárták, a határőrizetet megerősítették és a leveleket szigorúan cenzúrázták. Jellemző módon még a hazug propagandaszövegek kiigazításáért is szabadságvesztés járt.

A Securitate nyomát letartóztatások, diákperek, elítélések, munkatáborok, kivégzések kísérték, s a besúgóhálózat megerősítése és a származás szerinti diszkrimináció követte.

Felvidéken a kitelepítések és deportálások roskasztó emlékével megterhelt, a „kollektív bűnösség” bélyegét magán viselő magyarság körében a megosztás taktikája bizonyult leghatékonyabbnak. A csehszlovákiai politikai vezetés csehszlovákiai magyarokból álló önkéntes katonai alakulatokat ajánlott fel a szovjeteknek fegyveres beavatkozásra vagy hírszerzésre; a szlovákiai pártközpont a magyarul tudókból propagandaosztágot hozott létre, hogy a határmenti magyar járásokban szinte naponta szervezzenek gyűléseket; mindeközben katonai repülőgépek szórták a propagandalapokat. A népi milícia készleteiből a felkelés leverőit támogatták Salgótarján környékén. A forradalommal együtt dobbant azonban százvezrek szíve, köztük a pozsonyi Duna utcai diákoké, akik október 23-án kokárdát, majd a felkelés leverését követően gyászszalagot viselve jelentek meg az iskolában, hogy félreérthetetlen jelét adják igazság- és népszerűtetőknek.

Kárpátalján arányaiban feltűnően sok gyermek és ifjú vette ki részét a magyar forradalommal való szolidaritásból. Alig néhány évesek voltak, amikor apáikat, nagyapáikat menetszlopokban hajtották el a szolyvai gyűjtőtáborba, onnan pedig a Szovjetunió belső területeire. Ezek az ifjak '56-ban apáik helyett álltak ki, nem magukért, hanem népünkért annak árán is, hogy aztán mindannyian közletről és belülről ismerjék meg a KGB módszereit és börtöneit. Házkutatások, önkényes ítéletek, kirakatperek, változatos eszközökkel végrehajtott vallatások, láger jutott osztályrészükül. S vajon mit érezhettek ők mindnyájan, amikor utcáikon százszámra szállították leponyvázott teherautókon a magyarországi felkelőket az ung-

vári börtönbe?! Máig megtagadott exhumálások, máig zárolt KGB levéltár bizonyítja, hogy milyen kegyetlen hatalommal néztek/néztünk farkasszemet.

Jugoszlávia féltékenysége az esetleges magyar függetlenség miatt, majd ennek jeleként Nagy Imre kikapcsolása a hatalomból déli szomszédainktól való elárul-tatásunkat jelentette. Délvidékre a kor-szakra jellemző módon a menekült-táborokon keresztül kapunk bepillantást a könyvben.

Az olvasó előtt megképzik az 1989-es forradalom. Bizonyára nem véletlen, hogy Temesváron robbant ki, ott ahol 1956-ban 3000 egyetemi hallgatót hurcoltak el egyetlen tüntetésről – és zárták abba a szovjet laktanyába, ahonnan előző nap indultak el a csapatok Magyarország lerohanására. Az '56-os forradalom az érte hozott véráldozat révén megerősítette a határokkal szétszabdalt magyarság öszszetartozástudatát.

Mire nevelt itthon az iskola? Nem az igazságot tanította. A gyermekek nem tudhatták meg az igazat. Jóságos, a magyar népet szerető Sztálint rajzoltatott a tanító néni, és szajkóztatta, hogy boldogan építjük a szocializmust. 1956 tavasza, nyara rövid fellélegzést hozott a szorításból: a régen szigorúan megkövetelt vörös nyakkendőt már senki sem hordta, és a tanárok is elengedték fülük mellett az el-elejtett kritikus megjegyzéseket, hogy aztán az év fordulójára a gyermekek újra megtanuljanak dobszóra menetelni és gondolkozni. Ennek a nevelésnek a hatásai értek be a következő ötven évben. Hogy hogyan? Erről is olvashatunk.

A könyv harmadik harmada az ateista nevelési eszmény és a kommunista állam-ideál szolgálatának gyümölcseit mutatja be kifejtetten vagy implicit módon: a máig ható megosztottságot az értékítéletben, az egyházak életterének általános zsugorodását, a történelmi felekezetek társadalmi és erkölcsi súlyának gyengülését. A

keresztyénség hangját színesíti a zsidóság helyzetének elemzése is. Erőnket forgácsolta nemcsak az Állami Egyházügyi Hivatal válogatott eszköztára, hanem a teológiai zsákutcák is, s az azokhoz kötött hivatalos, mindent átfogó, a pártpolitika által meghatározott egyházi legitimációs törekvések is.

Római katolikus, evangélikus, református szerzők, lelkészek és laikusok vonják meg az egyházi mérleget saját felekezeteikre nézve, de az ökumené jegyében. Életjelek nyomait keresik a diktatúra éveiben, amelyek a kevéske könyvkiadásból, néhány kiemelkedő ünnepi rendezvényből, majd lassacskán egy-egy újra induló egyházi szolgálatból köszönnek ránk. Amellett, hogy kesergünk akkori erőteljesen megnyirbált szabadságunk fölött, a szerzők szava tanúskodik arról is, hogy Isten még a legfojtogatóbb években sem hagyta magát bizonyság nélkül.

A könyv széleskörű elemzéssel bemutatja, hogy mit örökölt a múlttól a '90-es fordulat, és hogy hogyan éltünk megnyíló lehetőségeinkkel – vagy hogyan játszottuk el azokat. Az új zsinatok, az iskolák visszaigénylésének lehetősége, a laikusok egyházi szolgálatba állása, a hittankönyvek megjelenése, a civil egyházi szervezetek újraalakulása, a társadalmi missziók megnyílása, a könyvkiadás és az ifjúsági munka újraéledése, a teológia bekapcsolódása a hazai és a nemzetközi tudományos életbe, mind biztató jelek voltak. S hova lett a kezdeti lendület?! Útkeresések, kritika, bizonyos értelemben egyházi-közösségi önkritika is megszólal a sorokban, ami vitathatatlanná teszi, hogy közelről sem gondolhatjuk, hogy „itt van már a Kánaán”. De éppen a „meg nem érzettség” fanyar érzése lökhet tovább mindnyájunkat – egy irányba. 1956 igazolja, hogy ez lehetséges.

Köszönjük mindazoknak, akik papírra vetették gondolataikat, nem háritották el a feladatot, emléket állítottak huszadik

századi történelmünk fényes csillagának, nem restellték fájdmukat, s nem rejtették véka alá a nekik adott világosságot. Köszönet illeti az EPMSZ-t, amiért e kötet kiadására – többi értékes könyve között – vállalkozott. E háromszázötvenbat lap közös emlékezésünket táplálja, sebeinket gyógyítja és eszmélődésünket szolgálja. Értékét nyomatékosítja Mádl Ferenc és Balla Bálint előszava.

Ha hisszük, hogy Isten jó, akkor hinniünk kell azt is, hogy 1956 kataklizmájából is jót hozhat ki számunkra. Emlékezésünk akkor méltó az 1956-os forradalom és szabadságharc lelkületéhez, ha a kilátástalanság ellenére is reménykedünk. Nem földi erőkből, mert

arra semmi okunk sincs, hanem Isten hatalmában, aki a halálból is életet hívott elő. E helyen megemlékezem a Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat titkárának, Dr. Tóth Miklósnak szavairól, aki azt a reményt ültette el bennem, hogy történelmünk szétszórtatásaiban Isten nem csak büntetett, hanem javunkat is szolgálta, hogy/ha ma a határok fölött megtaláljuk egymás kezét szerte e világon.

(A könyv fő árusítója: Heltai unitárius könyvesbolt, 1054 Budapest, Alkotmány u. 12, e-mail: heltai.konyvesbolt@unitarius.hu)

Fodorné Nagy Sarolta

A Romániai Biblikusok Szövetségének első évkönyve

Cercetări Biblice. Anuarul Uniunii Bibliștilor din România.

Anul 1 (2007). Editura Universităţii Lucian Blaga din Sibiu. Sibiu 2008. 186 old.

A Romániai Biblikusok Szövetsége 2005-ben alakult meg azzal a céllal, hogy egybefogja és közös munkára is serkentse a romániai keresztyén felekezetek doktori címmel rendelkező biblikusait. A szövetség február folyamán szokta megtartani évi, közgyűléssel egybekapcsolt szimpóziumát. Ezen mindig egy megadott témához kapcsolódó előadássorozat hangzik el abból a célból, hogy a különböző felekezetekhez tartozó tagok kölcsönösen tájékozódjanak kutatói munkájuk eredményei felől. A szövetség hosszú távra szabott célja az, hogy egy teljes bibliakommentár-sorozatot ad ki, együttműködve a Babeş–Bolyai Tudományegyetem keretében működő Biblikus Kutatóközponttal. Az első két kötet – reményesség szerint – 2010-ben fog megjelenni, s az utána következő évekre két-két kötet kiadását tervezi.

A *Bibliakutatás (Cercetări Biblice)* első számában a szövetség 2006 júniusában

tartott konferenciájának és a 2007. évi eleji szimpóziumának előadásai jelentek meg. A 2007-es szimpózium a romániai bibliakutatás súlypontjait és eredménye-

